

Sammen om psykisk helse – Regjeringens strategiplan for barn og unge

Sissel Fangen Ekern

Psykolog Sissel Fangen Ekern var spesialrådgiver i Sosial- og Helsedirektoratet, og hadde en aktiv rolle i utformingen av strategiplanen.

Høsten 2003 presenterte helseminister Høybråten regjeringens strategiplan for barn og unge på en konferanse. Planen var utarbeidet i samarbeid mellom syv departementer, og inneholder 100 tiltak som faller inn under de ulike departementers ansvarsområder.

I seg selv innebærer dette samarbeidet en erkjennelse av at sikring av barn og unges psykiske helse avhenger av innsats på mange arenaer og forutsetter koordinering og samarbeid på alle nivåer. Ansvar for koordinering av de ulike tiltakene er lagt til Sosial- og Helsedirektoratet, og skal følges opp i månedlige samarbeidsmøter mellom departementene.

Verdimessige føringer

Alt arbeid med og for barn og unge skal bygge opp under deres opplevelse av og mulighet til *mestring*. Her ligger store utfordringer for de psykologiske miljøer. Både utdanningsinstitusjonene og psykologer i praksis må tydelig basere sin virksomhet på kunnskap om normalutvikling og faktorer som underbygger denne.

Prinsippet om *brukermedvirkning* fremheves. Det forutsettes brukerdeltakelse både på individuelt og organisatorisk nivå. Tjenester skal være basert på respektfulle holdninger og et godt samarbeid med brukeren selv, pårørende og andre samarbeidspartnere. Slike holdninger må danne grunnlaget for all utdanning av helse- og sosialpersonell.

Tiltak og tjenester skal være godt *samordnet* rundt brukerne og deres nærmiljø. Tjenester skal bygges opp «nedenfra». Brukerne skal få kvalifisert hjelp raskt, i sitt lokale miljø og tilpasset sin situasjon. Forutsetningen for hjelp, er at noen fanger opp og reagerer på problemene. Dette krever kunnskap om hva man skal se etter og hvordan mobilisere nødvendig bistand. Kommunene forventes å etablere lavterskeltilbud til utredning og hjelp i forhold til de vanligste psykiske problemer, slik de har for fysiske lidelser. Uansett hvor et menneske først henvender seg, skal hjelpeinstansen yte den bistand som er mulig innenfor egen tjenestegren, og dertil se til at annen nødvendig oppfølging blir gitt.

Forebyggende tiltak skal sikre gode oppvekstbetingelser for barn og unge. Dette innebærer at de opplever å bli sett og bekreftet, og at de opplever å ha noe å bidra med. For å unngå ekskludering bør vanlige tiltak i barnehage, skole og fritid være tilgjengelig for alle barn. Alle samfunnssektorer innvirker på og har et ansvar for barn og unges psykiske helse. Utviklingen i et lokalmiljø har innvirkning på den psykiske helsen. Utviklingen av samfunnets normer med hensyn til hvordan man tar vare på hverandre i hverdagen, er like viktig. For barn og unge som har utviklet psykiske problemer må tiltak i nærmiljøet, basert på eksisterende kunnskap om beskyttelsesfaktorer, fortsatt være grunnlaget som eventuell spesialisert hjelp bygger videre på.

Det er økende krav om at tiltak og tjenester skal være *kunnskapsbaserte*. Dette innebærer tilfredsstillende rapportering, evaluering og kvalitetssikring samt forskning, utprøving av metoder og organiseringsprinsipper. Det er behov for økt kunnskap om faktorer som bidrar til barn og unges

psykiske helse. Kommunale tjenester mangler i dag stort sett det kunnskapsgrunnlaget som gjør det mulig å rette forebyggende tiltak inn mot de barn og familier hvor tiltak antas å ha sterkest effekt. Kommunal virksomhet trenger kunnskapstilførsel, samtidig som det er viktig å basere forskning på det kommunale erfaringsgrunnlaget.

I alle tjenester er det et ledelsesansvar å sørge for relevant kompetanse hos ansatte. Grunnpilaren i all kompetanse må være respektfulle holdninger, relasjons- og samarbeidskompetanse, et mestringperspektiv og kunnskaper om normalutvikling. Dette gir klare føringer for all utdanning. Alle tjenestesteder bør ha en plan med analyse av behov for styrking av kunnskap og kompetanse, og prioriterte tiltak.

Utfordringer for psykologene

Hvilke utfordringer gir disse føringene så for psykologer? Psykologfaglig kompetanse er av stor betydning for forvaltning og politikk i forhold til mange samfunnsmessige oppgaver. Samfunnsvitere og særlig psykologer vil kunne gi viktige bidrag til å utrede hvordan den enkelte kommune, eller annet tjenestenivå, best kan løse sine oppgaver, ut fra eksisterende ressurser og behov. Hvordan bør tiltak og tjenester organiseres? Hvilke oppgaver kan løses med eksisterende ressurser? Hvilke tilbud mangler? Hvordan bør disse prioriteres? Hvilken kompetanse bør tilføres? Hvordan sikre kontinuitet i oppfølgingen av den enkelte bruker? Dette er spørsmål psykologene har gode forutsetninger for å bidra til å avklare.

Psykologoppgaver i forhold til tjeneste- og tiltaksutvikling er modellutvikling, utredning og planlegging, veiledning og konsultasjon. Det vil være aktuelt å påta seg overordnede lederoppgaver så vel som ledelse av konkrete prosjekter, tiltak eller tjenester. For psykologer er det viktig å delta i prosessen med å utvikle kommunen, helseforetaket eller andre enheter, organisatorisk og med et bredt tilbudsrepertoar og en klar kompetanseprofil.

Psykologfaglige perspektiver på normalutvikling og styrking av psykisk helse er avgjørende i dagens samfunn. For universitetene vil det i større grad være nødvendig å ta hensyn til samfunnets behov for økt psykologkompetanse. Psykologutdannelsen må tydeligere bygge på kunnskap om normalutvikling. Det er viktig å minske avstand mellom utdanning, forskning og klinisk praksis. Alle som gjennom sitt arbeid lærer om støtte- og belastningsfaktorer for barn og unge, har et ansvar for å oversette kliniske erfaringer til relevante budskap til samfunnet. Psykologer kan bidra til utprøving av metoder og forskning i kliniske miljøer og til at forskningsresultater omsettes i klinisk praksis.

Det er urealistisk å forvente at forvaltningsnivåene eller tjenestegrenene skal komme til psykologene og be om tjenester. Kunnskap om hva psykologer kan bidra med utenfor terapirommet må gis av psykologene selv. Mange psykologer sitter med verdifull kunnskap og kompetanse uten å være aktive påvirkere og utredere i de sammenhengene de befinner seg i, det være seg på spesialistnivå under helseforetak, i kommunal virksomhet eller i private sammenhenger. Vi er nå inne i en tid der sentrale rammebetingelser blir lagt, og påvirkningsmulighetene er store. Det er viktig at psykologer viser at de kan og vil ta medansvar for oppvekst og livsutfoldelse så vel som for rammer for og innhold i tjenester.